

Etnografiska pastischer m.m. av
Ossian Elgström. : Liljevalchs
konsthall 19...

61 K e Br. Elgström Ossian Jussef David

Sk. H.
Wst.
Monage
(3)

ETNOGRAFISKA PASTISCHER

M. M.

AV OSSIAN ELGSTRÖM

LILJEVALCHS KONSTHALL
1917

Kungl. bibliotek

0 0000 000050972

ETNOGRAFISKA
PASTISCHER

M. M.

AV OSSIAN ELGSTRÖM

LILJEVALCHS KONSTHALL

1917

ETNOGRAFIKA
PASTISCHER
M.M.
AN OSPAN EICSTON

LEHRENDEN FÜRSTHALD
1914

ETNOGRAFISKA PASTISCHER M. M.

AV OSSIAN ELGSTRÖM

[Där så ej annat antydes menas Eskimåmyter.]

1. Den döda modern.

På vägen till de dödas berg ligger månens boning. Här bor också inälvsuttagerskan som försöker få de döda att skratta. Lyckas det, river hon inälvorna av dem och de få sedan evigt hungra. Denna akvarell visar hur en, i barnsäng avliden kvinna, bärande den lampa som skall lysa henne på vägen, med sitt döda barn i bärpälsen söker undfly inälvsuttagerskans kvickheter.

2. »Barselkvinden.»

Ibland förekommer i Eskimåsågorna »fosterodjur», som nyfödda uppäta sina föräldrar, utan ringaste ansträngning. Akvarellen visar ett sådant »odjur» som kommer släpande på sin moder, under det att husets inneboende förfärade fly upp på en uppochnedvänd skinnbåt.

3. Månen förföljer mamutens ande.

I Eskimåernas myter förekommer ibland »djuret med järnsvansen», ett fabelaktigt stort ett, som sprin-

ger baklänges, är utan huvud, och slåss med sin svans. Detta fabeldjur kan jag ej tro vara annat än minnet af mamuthen, som i väl sen hist. tidsålder måste ha förekommit i Grönland. Numera är det »månens hund» och min akvarell visar »Månanden» jagande sitt husdjur.

4. Kärringen från Gandvik. Lappmyt.

En lapphistoria från 1600-talet. Förföljda av Rysarna flydde lapparna och lyckades undkomma genom att en av deras trollkvinnor släppte loss ett oväder över de förföljande. Akvarellen visar glädjen hos de räddade.

5. Solen flyr för månen.

Enligt Eskimåmythologin är solen en ung, skön kvinna som eftersträvas av sin broder månen, vilken beskrives som en fetlagd ung man i björnskinnspäls. Solen bär sin lampa och månen söker förgäves nå henne för att få eld på sin Sermersuk eller iskniv.

6. Det fæle syn.

I ett hus störde innevånarna »de underjordiska» med att leva »litet för livligt» om nätterna. De blevo straffade genom åsynen av en flådd hund, som en jättelik arm, rikt tatuerad, framsträckte under britsen.

7. Skuggan dansar.

Inälvsuttagerskan se »den döda modern», brukar ibland för att förnöja sig dansa med sin egen skugga, som beskrives vara fet, naken och absolut ihålig inuti.

8. Månens vrede.

Kommer någon på besök hos månen, söker alltid »inälvsuttagerskan» intränga i huset för att ställa till bråk. Månen måste då alltid köra ut orostifterskan som larmar så att huset lutar och skrattar så att hon måste slå huvudet mot sin höft för att bli lugn.

9. Om Kum o. s. v. og Asa o. s. v.

De voro två bröder som en gång överraskade en vän ifärd med att tillverka ett »trolldjur», ämnad till skada mot dem. De anföllo genast sin vän och mördade honom.

10. Om en Kivigtok.

En »kivigtok» är en »ensamboende», ett fjällspöke och kommer han någon gång av en händelse ned till boplatserna förföljes och mördas han genast.

11. Angakokens besök hos Ingnersuit.

Under havet bor folket Ingnersuit. De taga gärna folk tillfånga, skära näsorna av dem och hänga dem,

fångarna, upp under taken i sina hus att torka. Teckningen visar hur en fången trollkarl, han hänges strax till höger under taket, genom sin konst, blir befriad genom inträngande hjälpannar som mörda husets innevånare.

12. Angakokens besök hos havskvinnan. I.

Blir det dålig fångst måste trollkarlen ned under havet och rycka liv i den mythfigur, här en gammal kvinna, som har havsdjuren fångna i sin lampa. Först måste dock trollkarlen ha en ledsagare, en »Tornak», vanligen en gammal päls. Denna päls leder honom först över ett hjul, glatt som is.

13. Angakokens besök hos havskvinnan. II.

Därefter får han slåss med arga sälar som hålla vakt utanför havskvinnans dörr.

14. Angakokens besök hos havskvinnan III.

Sedan får han från en höjd se ned i havskvinnans lampa vari kokas levande valrossar.

15. Angakokens besök hos havskvinnan. IV.

Till sist möter han havskvinnan, han rusar djärvt

på henne, lindar in sina händer i hennes hår och ruskar henne allt vad han orkar. Alla sälar, valrossar m. fl. djurarter som hållits fångna rusa då ut från kvinnans lampa och upp till havets yta.

16. En Tupilak.

En Tupilak är ett med konst levandegjort bylte ben, trasor och skinn. Utsläppt i havet, uppsöker han genast den den skall skada och kantrar hans kajak.

17—19. Detaljteckningar ur Mån- anden.

20. Mannen som rövades av in- landsbon. E myth.

Västeskimåerna ha ett sätt att på en teckning kunna berätta sammanhängande händelser genom linjers och figurers olika inbördes ställning till varandra, som ej så litet påminner om det på vissa hållristningar förekommande, t. ex. skall det omtalas att »en man for mot norr» ritas han med kajakens spets pekande rakt upp i vädret, kustlinjer och vikar avtecknas i de verkliga krökarna o. s. v., o. s. v. Jag har i denna saga använt mig av denna eskimåernas berättande teckningssätt. Denna »sagoskildring» börjar nere i vänstra hörnet där jägare komma hem med valrossar. En man som står ytterst på udden får ovett av sin hustru och går i kajak, han reser i n. n. västlig riktning, men blir

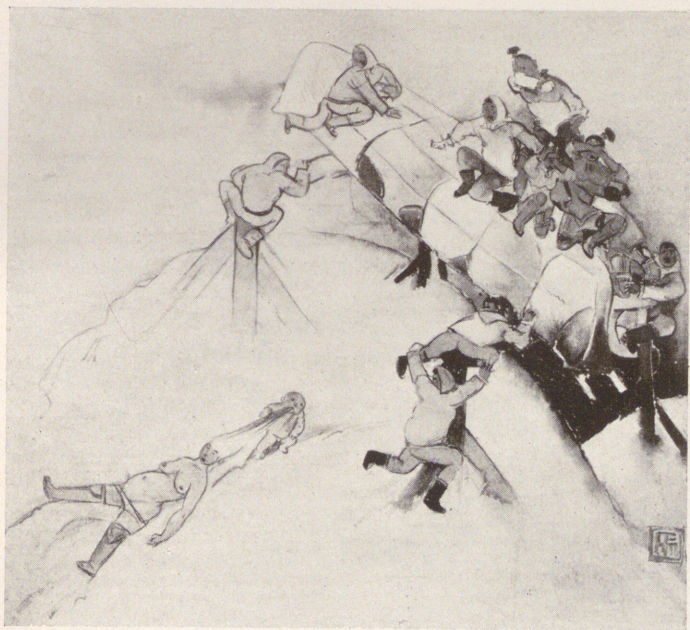
där infångad av en »Inlandsbo» som halar honom i land och hoppar med honom över »jordens avgrund». Inlandsbon ger honom förmåga kunna fånga sälar, mannen kommer hem, uppe i högra hörnet, med rikt byte på släp. Hans husvänner, ge sig genast av inåt landet för att finna »Inlandsbon» de råka honom, men då de ej få vad de vilja, slå de ihjäl honom nere i högra hörnet av teckningen.

21. Besöket hos Ingnersuit.

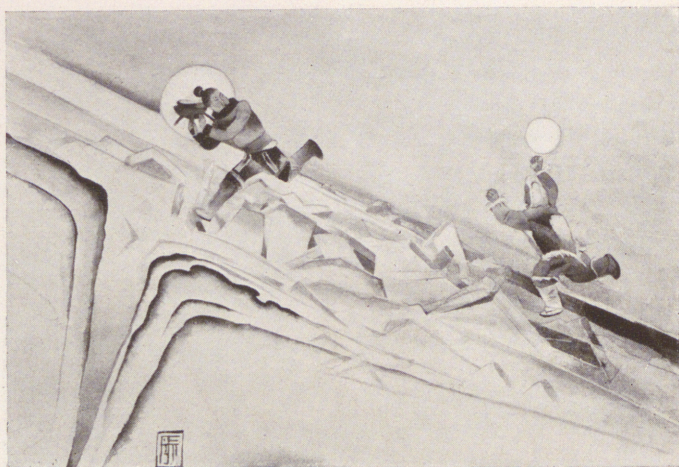
Även denna teckning arbetar efter samma topografiska principer som den föregående. Mannen stiger i land från sin skinnbåt, finner en kajak varmed han far mot nordost, han fångas av en Ingnersuit som bryter isönder farkosten. Hans kvinnor binda fången vid husstöttan och skära näsan av honom. Äntligen lyckas han fly och kommer oskadd, utan näsa, i en kajak som han stulit, hem till sin hustru.

22–24. Jabmekaibmoresan. Lappmyt.

När en lapp blev sjuk måste nojden, eller trollkarlen genast ge sig i väg till Jabmekaibmo, eller dödsriket, för att kämpa med »de döde» om själen. På bild I synes trollkarlen trumma framför den sjuke på II far han på trollfiskens rygg, och åtföljd av sina hjälpar andar iväg och på III kämpa hans och dödsrikets trollkarl om den sjuke, vars själ drages styv, mellan »de döde» och trollkarlens hjälpar.

N:o 2. BARSELKVINDEN.

N:o 5. SOLEN FLYR FÖR MÅNEN

N:o 7. SKUGGAN DANSAR.

N:o 8. MÅNENS VREDE.

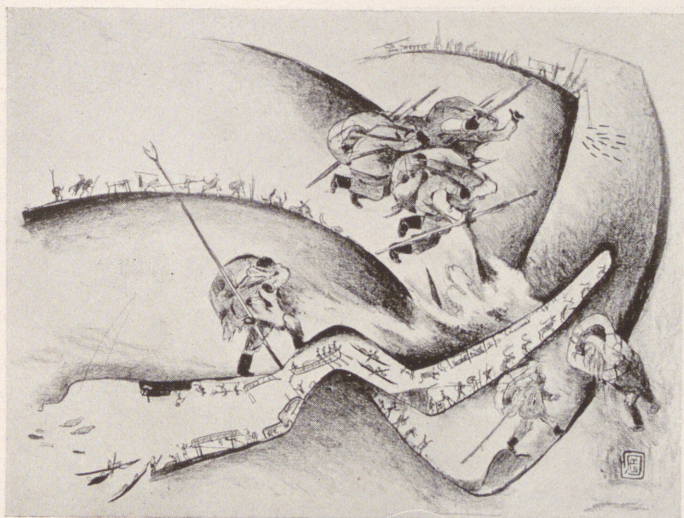
N:o 15. ANGAKOKENS BESÖK HOS HAVSKVINNAN. IV.

N:o 20. MANNEN SOM RÖFVADES AF INLANDSBON.

N:o 21. BESÖKET HOS INGNERSUIT.

N:o 31. TASIOSAMIAK

N:o 33. ESKIMÅER PLÅGA EN EUROPÉ.

N:o 42. ARIAGSSUAK.

25. Regnguden.

När det regnar, säger eskimåen, stå regngudens hustrur och skaka skinnet, varpå guden legat, över jorden. (Guden är mycket gammal och har svårt att reda sid själv, beskrives som ytterst osnygg.)

26—28. Detaljer ur litografin, »En Ingnersuit».

Litografin blev misslyckad i tryckningen men några bitar klippte jag ur, de göra sig bra som ornament. Händelsen lika med »Besöket hos Ingnermit».

29—31. Detaljer ur komp. Tasiosamiak m. fl. litografier.

32. Akigssak.

Denna litografi skildrar sagan om Tasiosamiak, den börjar nere i högra hörnet med att en man och hans familj far på jakt in i en fjord. I fjordbotten slå de läger och där blir Akigssak moder bortrövad. Hennes son blir en stor valfångare och lyckas till slut slunga sin fader utför en brant.

33. Eskimåer plåga en Europé.

Han förstod ej deras språk och i tanke han var döv, borrhade de hål i hans öron för det han skulle höra bättre.

34. Mordet.

35. Solen och månen.

36. Uvikiak.

En man och hans döttrar hade på en resa längs kusten norrut, sänt sin son i förväg i kajak. Mannen fann honom spetsad. Han förföljde mördarna söderut, kom förbi en holme fylld med valrossar och fann till slut sonens mördare som genast nedhöggos. Sedan de spetsats, togo mannen och hans döttrar båten på huvudet och flydde mot väster.

37. Om en Igdlok.

Igdlok betyder Enbent ande och han beskrives som jämt rännande runt med sin kajak på huvudet. I denna sagoteckning börjar historien i vänstra nedre hörnet. En man hade den underliga egenskapen, att när han förrättade sin nödtorft kommo valrossar upp ur havet och stirrade på honom, han var därför mycket eftersökt som indirekt matanskaffande. Till slut blev hans syssla dock för ansträngande och han flydde över till »andra kusten». Där föll han i händerna på en »Tupilark» som dödade honom. Tupilarken var utsänd av »Igdlok» och för att hämnas mannens död tog mannens broder och gav sig ut att söka rätt

på »Igdlokoken», honom träffade han ej men väl hans mamma, vilken då »sakta mördades». »Igdlokoken» undkom.

38. Inälvsuttagerskan.

Dansar med sin skugga.

39. Modernmordet.

En man mördade sin moder genom att binda henne fast vid en valfisk, sedermera fick han samvetskval, vilka yttrade sig så att han reste inåt landet, blev till en kivistok och skrämde länge folket med sitt svarta ansikte.

40. De funno sin son.

Detalj ur »Uvikiak».

41. Där landet tog slut.

Detalj ur »En Ingnersuit».

42. Ariagssuak.

Tre båtberättningar som ihjälkrämdes av ett spöke.

43. Guden. Lappmyth.

44. Tors beläte. Lappmyt.

Vid syndaflodens inbrott räddar sig Tors beläte på en rutten stock.

45. Mördaren från Kangerdluarsuk.

Skildringen börjar i högra nedre hörnet, en man reste i sin kajak mot norr, kom förbi en udde in i en fjord, blev vittne till ett mord, flydde förföljd av mördaren, kom i land, tog kajaken på huvudet och lyckades rädda sig hem landvägen. Nästa dag i gryningen resta han bort till en boplats för att omtala händelsen, han mottogs med glädje och framåt middagen då mördaren låg och fiskade i en bugt, omringades han av 8 kajaker, infångades och mördades.

46. Om Tasinsarmink.

Tasinsarmink var på laxfångst i en fjord då han i vrede flydde inåt landet. Där mötte han en Kivigtok med armarna hopväxta över huvudet. Kivigtoken omtalade han blivit sådan genom att hjälpa tre flygande tornaker på en renjakt. När Tasinsarmink hörde detta blev han tokig och gick hem på armarna.

47—48. Detalj ur En Igdlokok.

49. En gammal ungarls missöde.

Han ville dricka vatten från en källa som rann över en utskjutande klippkant så frös han fast, »ebben»

inträdde, vattnet sjönk och den beklagansvärde gamle blev hängande i den onaturligt utdragna munnen, först vid »flodens» inbrott kom han loss igen, hans utseende var förstört för alltid.

50. Nojdextas. Lappmyt.

51. En Tupilak från det yttre haf.

52. Nojden i dödsriket. Lappmyt.

53. Lapparna mötas av kulregnet.

Detalj ur en större komposition, »Slaget vid Polmak.»

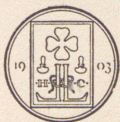
54. Kum osv och Asalok döda Tupilaken.

55. Den starke.

Kunite, en grönländare från Imirigssok, var så stark att han utan möda upplyfte aset av en marval vid dess horn.

56. Vid sin hustrus bår.

57. Noiden i Guds hand.
58. Helig natt.
59. Lappkvinna avkyles i en brunn.
60. Avskedet.
- 61–84. Folktypen från Väst-Grönland.

TRYCKT HOS
BRÖDERNA LAGERSTRÖM
BOKTRYCKARE
STOCKHOLM
1917

Dr. Robert C. G. ...

1881

... ..

...

...

MODERN LITERATURE

...

...

1917

